

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2019

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2019

opdatering
Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2019

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2020

Redaktion: Caroline E. Larsen og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Forsidefoto: Emily Pritchards hus på Redningsvejen
i Nymindegab. Foto: Niels A. Hansen

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet ved
de enkelte fotos og illustrationer tilhører billedmaterialet
i denne bog Vardemuseerne, NaturKulturVarde,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: MultiArt Silk 130g

Omslag: 1/s 260g

Tryk: PE Offset, Varde

ISBN 978-87-93713-19-2

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

Omverden har ofte et billede af museer som støvede og statiske. At dette billede ikke på nogen måde er sandt viser hvert eneste år af Vardemuseernes og Ringkøbing-Skjerns Museums virke, ligesom det i øvrigt gælder for størsteparten af landets museer. Artiklerne i årets årbog viser som altid de mange facetter af museernes arbejde. Hvor den brede offentlighed lægger mærke til museernes forandringer når vi åbner nye udstillinger og af og til også nye besøgssteder, så giver årbogen jer læsere en god fornemmelse af at museer kan endnu mere end I, som museumsgæster ser, når alt er pudset og pænt stillet frem til skue. Og det bliver også tydeligt at vores formidling er baseret på konstant forskning. Årets *opdatering* fremlægger blandt andet et udbytte af et igangværende Ph.d.-projekt om udviklingen af henholdsvis den gamle købstad Ringkøbing og den nye stationsby Skjern og nye historier om Nymindegab, som er blevet hentet ud af glemslen, nu hvor der arbejdes på

en nyopsætning af udstillingen på Nymindegab Museum. *opdatering* giver Jer også indblik i museernes projekter omkring frivillige og læringsarbejde for børn og elever, et felt, hvor vi som museer selv er i en konstant læringsproces gennem nye projekter på områderne – vi vil nemlig gerne blive bedre til denne vigtige del af vores arbejde hvert eneste år!

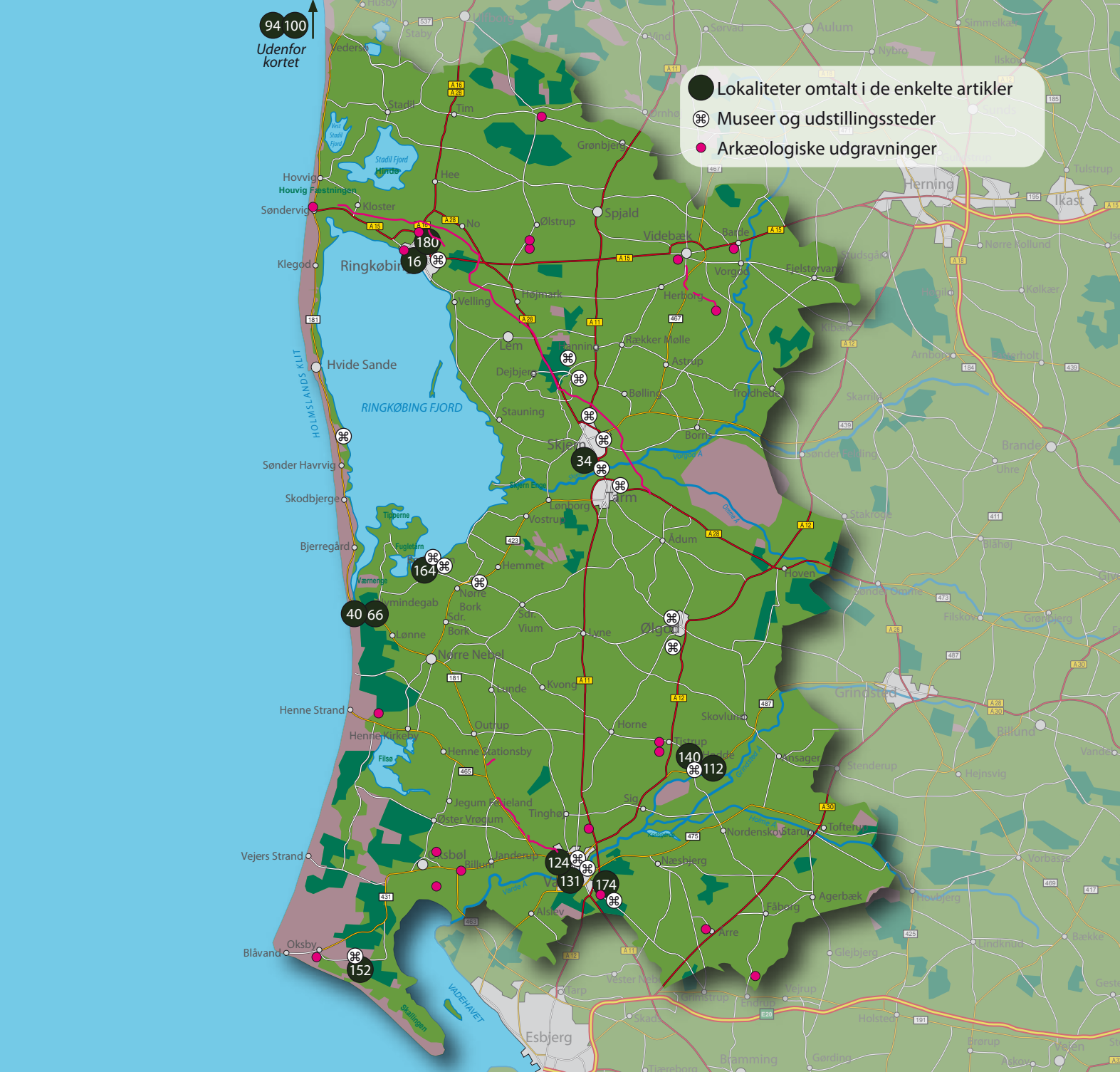
Et andet felt, hvor vi vestjyske museer er bannerførende, er værtskab. Fordi I alle rejser og er museumsgæster i hele verden, bliver vores vestjyske museer også målt op mod det flotteste museumsdesign i London og de mest fantastiske fund i Ægypten. Kun når vi sætter gæsten i centrum kan vi gøre en helt særlig forskel for jer. Dette arbejde kan I blive klogere på i årbogen. Og som altid får I også et indblik i de næste store arkæologisk og historiske opdagelser, og dermed i de historier, I engang i fremtiden som velmodtagne gæster skal opleve på vores besøgssteder.

Rigtig god fornøjelse med læsningen!
Mette Bjerrum Jensen og Claus Kjeld Jensen

94 100

Udenfor kortet

- Lokaltiteter omtalt i de enkelte artikler
- ☞ Museer og udstillingssteder
- Arkæologiske udgravninger

Indhold

6	Museumsforeningernes årsberetninger	131	Disney og fordærv
<i>Af Pernille Ø. Sørensen</i>
16	Nygade i Ringkøbing
<i>Af Christian Ringskou</i>	140	Din, min og vores skolehistorie
<i>Af Malene Frosch Langvad</i>
34	Villads Pebel
<i>Af Torben Egeberg</i>	146	Frivillighed i forandring
<i>Af Per Lunde Lauridsen</i>
40	Nyminddegab Badehotel
<i>Af John V. Jensen</i>	152	"Velkommen i Tirpitz!"
<i>Af Marie-Louisa Tvede Steffensen</i>
66	Det besatte Nyminddegab
<i>Af Michael Trier Aagaard & John V. Jensen</i>	161	Sara om SARA
<i>Af Sara Hjøllund Sørensen</i>
94	Omkring en Oldtids-Arne
<i>Af Jens Dalgaard-Knudsen</i>	164	Da dronerne kom til Fahl Kro
<i>Af Caroline E. Larsen</i>
100	Omkring Oldtids-Arnen fra Nørre Fjand
<i>Af Palle Eriksen</i>	174	På gravhøjsjagt ved Varde
<i>Af Lene N. Hansen</i>
109	Ikke særligt lovligt
<i>Af Olav Martinsen</i>	180	Før Ringkøbing
<i>Af Rachel Facius, Line Lerke & Torben Egeberg</i>
112	Signalkrebs
<i>Af Morten Vinding</i>	188	Årets gang i ArkVest
<i>Af Lene B. Frandsen & Poul Krogh Jørgensen</i>
121	NaturNørd gik online
<i>Af Jonas Gadgaard</i>	192	Årets udgravninger
<i>Af arkæologerne i ArkVest</i>
124	Røverhistorier til Frellemalerierne?
<i>Af Pernille Ø. Sørensen</i>	208	Tidstavle

Din, min og vores skolehistorie

– Museet som aktør i integration

Af Malene Frosch Langvad

Det hvide kridt maler med sikker hånd sirlige, arabiske tegn på den gamle sortmalede trætavle. Fra højre mod venstre. Igennem tiderne er der med sikkerhed sat dobbeltstreger under utallige regnestykker på de brede sorte brædder, som hænger lige bag frøkenens kateder. Men arabiske skrifttegn har tavlefladen næppe mærket mange af i årenes løb. Den gamle stråtede skole i Hodde blev bygget i 1831 og var rammen om skoleelevers hverdag frem til 1955. Her har vestjyske børn trådt vejen til den vindomsuste skolestue i kirkediget for at være en del af den almueskole, som udsprang af den første landsdækkende skolelov, der blev indført under Frederik 6. i 1814.

Normalt er det historien om de vestjyske skolebørn fra "gamle dage", der formidles i det stråtede hus, der i dag er et skolemuseum. I Vestjylland tog skoleordningen sin tid om at rodfæste sig, blandt andet fordi børnenes økonomiske betydning som medhjælp i landbruget var uundværlig. Dette har været kendetegnende for den danske landbefolkning generelt, men især i de vestlige dele af Ribe og Ringkøbing amter vandt en afvigende skolegangsordning frem. Denne skoleordning blev senere kendt som "den vestjyske skoleordning", og dens klassiske form var, at eleverne gik i skole én gang ugentligt i sommerhalvåret, mens skoletiden var særlig intens om vinteren med hverdagsskole.¹

På denne sensommerdag i 2019 er den lille skolebygning rammen om en lille del af et stort projekt, der går på tværs af museer, regioner, generationer og etniciteter. Forløbet "Min Skolehistorie" er udsprunget af det

ationale museumsprojekt CULINN, som Vardemuseerne har deltaget i. Projektets formål har været at udforske museernes muligheder for at være en medspiller i integration og inklusion af flygtninge og nytilkomne ved at fremme aktivt medborgerskab.

Hvad er CULINN? Lad kulturen integrere

CULINN er en forkortelse, der dækker over ordene *Cultural Citizenship and Innovation* og der er tale om et udviklingsprojekt, støttet af Innovationsfonden, som er startet i samarbejde mellem Nationalmuseet, Arbejdsmuseet, Center For Kunst og Interkultur og Det Syriske Kulturinstitut – og som Vardemuseerne har været en del af. Formålet med CULINN-projektet er at se nærmere på, hvad der sker, hvis vi rykker integration fra den politiske arena til den kulturelle. Med projektet ønsker vi at udforske de kulturhistoriske museers potentiale for at bidrage positivt til aktivt medborgerskab og integration af nye borgere i det danske samfund,² ved at indtænke og udvikle metoder i museumsregi, der understøtter nyankomnes tilhørsforhold og identitetsmæssige tilknytning til Danmark. Ved at museerne introducerer målgruppen til dansk historie og kultur er det tanken, at projektet skal styrke nytilkomnes forståelse for det danske samfund og grundlæggende samfundsværdier.³

Formålet med CULINN har været: "at styrke flygtninge og nyankomnes forudsætninger for et godt liv og for at agere som aktive medborgere uanset varigheden af deres tid og liv i Danmark",⁴ og desuden at skabe nye metoder,

så arbejdet med at skabe grobund for aktivt medborgerskab blandt nytilkomne, bliver en naturlig del af museets fremtidige arbejde. I Vardemuseernes tilfælde har CULINN, blandt andet ført til et formidlingsprojekt om dansk og international skolehistorie, som blev til i et samskabelsesforløb med en integrationsklasse fra 10iCampus i Varde.

Forløbet "Min Skolehistorie" tager specifikt udgangspunkt i tanken om, at skolehistorier er et fænomen, der går på tværs af kulturer – alle har forestillinger, minder og

erfaringer med at gå i skole, uanset alder og etnicitet. Hvis man ikke har fået muligheden for skolegang, så har man nok gjort sig tanker og drømme om dét at gå i skole i stedet. I skolehistorierne kan vi spejle os i dét, vi har tilfælles. Vi kan mødes i dét, der er forskelligt og skabe relationer til hinanden: i minder og drømme, i nysgerrige spørgsmål og tanker og i fælles udfordringer med pen og blæk i anstrengelsen om at give de gammeldags bogstaver de helt rigtige snoninger og hældninger i skønskriften.

Hodde Gamle Skole dannede i august 2019 rammen om formidlingsforløbet "Min Skolehistorie", der handlede om skolehistorie i Danmark og andre lande.

CULINN sigter mod at lære nyttilkomne om centrale elementer i den danske kultur. Og her fungerer den danske skolehistorie som en indgangsvinkel til at skabe forståelse for det danske samfund og det danske demokrati. Derfor er vi nu her; formidlere fra Vardemuseerne LÆRING, en integrationsklasse fra 10iCampus i Varde og en frivillig aktivitetsleder fra Røde Kors Esbjerg, der fortæller eleverne om, hvordan det var at gå i skole da hun var barn i 1940'erne og 50'erne. Her i den gamle stråtekte skole i Hodde, hvor de hvidkalkede vægge i dagens anledning hører velkendte historier om skolen i gamle dage i Danmark. Og nye fortællinger om skolen i Eritrea og Aleppo i Syrien.

Vi mødes i det fælles og det anderledes

Gruset foran Hodde Gamle Skole knaser rytmisk under elevernes fødder, som med stor entusiasme hopper i det langgreb, der i en fast takt også rammer de små sten på jorden. Det lange sjippetov er med som repræsentant for datidens

"Min Skolehistorie" handler om formidling på tværs af tid og kulturer, så selvom Hodde Gamle Skole er fra 1831, er der selvfølgelig også plads til Google og smartphones, når noget skal forklares med billeder.

lege. Hop. Hop. Hop. Hov. Der grines. Og der byttes plads før rytmen atter indfinder sig. Efter pausen skal eleverne igen høre om dansk skolehistorie, og året 1814 former sig på den sorte tavle. Det var et vigtigt år for den danske folkeskole og Danmark i det hele taget. Det er de strømninger, udviklinger og den betydning det har for dansk identitet, som vi forsøger at tegne et billede af for eleverne.

CULINN-projektet anskuer museernes formidling af viden om dansk historie og kultur som gode forudsætninger for at styrke medborgerskab, herunder sprogkompetencer, tilhørsforhold, netværk og viden om det danske samfund, men ikke uden samtidig at have et centralt fokus på samskabelse. CULINN handler ikke bare om, at museumsformidlere deler ud af deres viden til de lyttende nyttilkomne. Projektet handler i høj grad om samskabelse, om specifikt udviklede og tilpassede forløb, om ligeværdig dialog, om at tage udgangspunkt i de nyttilkomnes livsverden, om at drage paralleller og om at skabe møder, der sætter rammer for gensidig udveksling af viden. Om at lære af hinanden. Derfor var de unge elever fra integrationsklassen heller ikke de eneste, der sad og lyttede ved de gamle pulte i Hodde Gamle Skole.

Forud for elevernes besøg i den lille, gamle skolebygning havde formidlere fra Vardemuseerne besøgt eleverne i deres eget klasselokale. Her fik eleverne at vide, at hvis de ville, måtte de meget gerne dele deres egen skolehistorie med os, så de kunne hjælpe med at forme et fremtidigt undervisningsforløb med udgangspunkt i dansk og udenlandsk skolekultur. Her malede eleverne så skoleminder, mens snakken gik om alt fra morgenritualer med hejsning af flag ved lyden af nationalsange, klasselokalernes indretning, lektionernes og pausernes længde, forholdet eleverne imellem, skoleuniformer, forbudte sprog til lærerens undervisningsmetoder. Billederne tog de med til skolen i Hodde, hvor hvert billede dannede baggrunden for hver sin skolefortælling.

Forholdet mellem den danske skolekultur og de skoleminder, som eleverne har med sig fra deres hjemlande,

Eleverne fra integrationsklassen fik mulighed for at prøve kræfter med "lege fra gamle dage". De fleste af legene kendte de nu godt i forvejen.

Ella Hedegaard Andersen, der er frivillig aktivitetsleder ved Røde Kors Esbjerg, kom og fortalte eleverne om sin egen skoletid.

er på mange måder præget af modsætninger. En af eleverne beskriver den danske skole som følelsen af frihed, og en anden supplerer med: "Det er meget forskelligt (at gå i skole i Danmark og i mit hjemland, *red.*). Her er jeg ikke bange for at gå i skole. Her er der frihed."

Når vi dykker ned i den danske skolehistorie, som i en form for tidsrejse, genkender eleverne brudstykker fra deres egne minder; fra en tid med hårdere disciplin, strengere pædagogik, en anden tilgang til undervisning og hvor læreren måtte straffe eleverne fysisk. Det er især forholdet mellem elever og lærere, der trækkes frem, når deres fortællinger skal sættes i forhold – og modsætning – til dansk skolekultur. Sandsynligvis fordi det er dét, der binder elevernes historier sammen, og samtidig er dét, der

bygger bro til den danske skole "i gamle dage". Også den demokratiske bevidsthed i den danske skole står centralt, når eleverne beskriver forskelle mellem den skole, de går i nu, og dén de kender hjemmefra.

En elev fra Eritrea viser de skoleuniformer, hun havde på i sin skoletid dér. Da hun kommer til kapperne og de velkendte dimissionshatte med den firkantede top, samtykker hun til de tilhørendes reaktioner: "Ja, de er flotte." Men ikke uden også at tilføje: "De er flotte. Men der er ikke demokrati dér." For hende trækker det tydelige tråde til skolekulturen og til, hvordan det er at gå i skole, for hun forklarer senere: "Hvis jeg spørger læreren her i Danmark, om hun vil hjælpe mig med noget (jeg ikke forstår, *red.*), så siger hun: "Ja, okay." Men sådan er det ikke i mit hjemland, for der er ikke demokrati."

Det betyder noget for elevernes læring, at vi ikke bare taler om de gamle tavler og pultene – men at vi rent faktisk har historien mellem hænderne, når vi besøger Hodde Gamle Skole.

Sanselig læring – noget vi kan tale om

I en lille flettet kurv, ligger massevis af marmorkugler klar til leg. Eleverne kender kuglerne fra deres egen barndom og har flere regelsæt oppe i ærmet. I Syrien og Eritrea var legene med marmorkuglerne kun for drenge, men her må alle være med til at konkurrere om, hvem der kan få kuglerne til at stoppe tættest på væggen. Udenfor dækkes der samtidig op med brød, marmelade og æblemost og fortællingen om, at mens efteråret langsomt maler landskabet gyldent, så var det blandt andet bær, æbler og hjemmekærnet smør, der ventede i børnenes hjem, når skoledagen sluttede, dér i gamle dage. Sammen med de gamle lege, de slidte pulte, fornemmelsen af blækpenne mellem fingrene og siderne i de gamle bøger, som eleverne må bladre i, dannes der formidling, der vækker og aktiverer alle sanser.

Det eksterne læringsrum, som for eksempel skolemuseet i Hodde, kan noget særligt i forhold til læring, fordi formidlingen flyttes ud til et sted, hvor dét vi skal tale sammen om, ér lige her. Lige foran næserne på os, lige dér imellem vores hænder. Med afsæt i museets genstande kan vi åbne op for dialoger og skaber et nyt udgangspunkt for forståelse af hverdagsbegreber; vi taler ikke bare om en gammel skolepult. Vi sidder ved den. Vi beskriver ikke bare en gammel blækpen. Vi dypper den i blækhuset og skriver med den. I hvert fald så godt vi kan. Vi siger ikke ordet spanskrør uden også at have et håndgribeligt eksempel på, hvad det er. Vi taler ikke bare om gamle dage. På en måde tager vi faktisk en tidsrejse dertil. Og vi kan tale sammen om hjemmelavet mad eller lege på tværs af etniciteter. Hvordan gør I dér, hvor du kommer fra? Hvordan var dét, da du var barn?

Det giver mening og det skaber læring. Ikke mindst for en målgruppe, der helt konkret kan bruge de genstande til at udvide deres danske sprogkompetencer og viden om landets kultur. Det skaber billeder og forståelse, som eleverne også kan bruge senere i livet. Det giver dem et andet ståsted i forhold til at forstå og være medborgere

i det samfund, de lever i nu. Det er netop et af CULINN-projektets præmisser; at museets formidling af kulturhistorie skaber bedre forudsætninger for at kunne indgå i samfundet og styrke medborgerskabskompetencer blandt nytilkomne i Danmark.

Vi kan mødes på museet

De arabiske tegn på tavlen står side om side med tal, der har haft betydning for skolehistorien i Hodde.

1814. Danske børns ret til skolegang sikres med skoleloven.

1831. Skolen i Hodde bygges.

1955. Hodde Gamle Skole lukker.

Med udgangspunkt i årstallene formidles historier om datidens og nutidens skolegang. Om de vestjyske skolebørns hverdag. Om forældrenes modstand mod, at de skulle afgive tid fra børnenes arbejde på gården. Om de fag, som børnene stiftede bekendtskab med i løbet af deres skoletid og den forandring, det skabte for den danske identitet. Om relationen mellem eleverne og lærerne.

Forskellige skolehistorier mødes igennem fortællinger og samtaler ved de gamle pulte, der igennem tiderne er blevet rundet og slidt af tidens tand. Her fortæller børnene fra integrationsklassen om uniformer, udenadslære, lærere, der slår, hvis eleverne kommer for sent, ikke har læst lektier eller kommer til at tale til sidemanden.

Det er historier om, hvor ubehageligt det var at blive vist udenfor klasselokalet i den bagende, afrikanske sol. Historier om venskaber og lege i pauserne. Historier om, at være vant til at rejse sig for lærerne, når de trådte ind i klasselokalet – og forundringen over, at det behøver man ikke gøre i Danmark. Historier om at blive væk fra skolen, fordi man er bange for lærerne. Om lærere, der mener, at eleverne motiveres til at lære, hvis de bliver slået over fingrene med en lineal eller bliver bedt om at stille sig med ansigtet ind mod væggen og stå på ét ben i timevis. Om ritualer og stolthed over sit ophav. Det er sammenligningen af de to

Eleverne måtte sande, at det ikke var så nemt, at skrive med pen og blæk.

skolekulturer, de kender indefra; for eksempel om streng disciplin dér og elever, der taler i munden på hinanden her – og hvor ødelæggende dét er for at forstå undervisningen. Om udenadslære og om at blive bedt om at tage styring over egen læring.

Vi har alle sammen en skolehistorie at fortælle; vi har alle sammen forestillinger, minder, erfaringer eller måske drømme om dét at gå i skole. Uanset og på tværs af alder og etnicitet. Dermed kan vi mødes i det vi har tilfælles på tværs af kulturelle baggrunde og komme hinanden nysgerrigt nærmere i dét, der er forskelligt.

Malene Frosch Langvad kan kontaktes på mfl@vardemuseerne.dk

Noter

1. Kaare Ulrich Jessen: Den vestjyske skoleordning. Agitationen for skoleordningens bevarelse i tiden før 1937. Årbog for Dansk Skolehistorie 1983, s. 45-69.
2. Rebecka Söderberg: Integration er når mennesker mødes. En rapport om frivillige fællesskabers inklusion af nye borgere. CULINN Rapport nr. 2, 2018.
3. Buthaina Shaheen & Liv i Dali: På sporet af den aktive medborger. En gruppe syriske flygtninges møde med Danmark og deres opfattelse af medborgerskab. CULINN Rapport nr. 1, 2017.
4. Shaheen & Dali.